

מדריך לשליח צבור

קיצור הלכות ש"ץ

כל הזכויות שמורות
כסלו תשע"ו
©
צוריאל קאסטל

shatz@parshaparts.com

350-3104 414

יחיאל מיכל טווערסקי

כאנאָפּר הר"צ כּוהר"ר יעקב ישראָל זצלה"ה סהאַראַנאָסטייפּאָל

Rabbi Michel Twerski

בעזשהי"ת

אור ליום ב', פ' וארא תשע"ו

הובא לפני קונטרס נחמד בעניני שלוחי ציבור הוראות נחוצות נוגעים הלכה למעשה שנלקטו ונאספו על ידי ידידי החשוב הוגה בתורה ועבודה בלב ונפש חפצה ה"ה כה"ר צוריאל יקותיאל קאסטעל שליט"א שראה אשר בכמה קהילות הלכות האלו הם בכלל המצות קלות שאדם דש בעקביו, וקם לזכות את הרבים בדברים יסודיים, כלם אהובים כולם ברורים ששרשם מספרי ראשונים ואחרונים ידועים לכל. ולפי האמת כיון שלא הביא משלו כלום כאשר יראה המעיין בקונטרס זה, אין שום צורך בהסכמתי, אבל לעשות נחת רוח לידידי הנ"ל באתי בכתובים לברכו ולתמכו שהשי"ת יצליח דרכו וזכות הרבים יעמוד לו ולכל בני ביתו שירשפּעו מן השמים בכל טוב סלה.

ידעו המכרכו ורצוה תמיד פטובתו
יחיאל מיכל טווערסקי
מביתו
יחיאל מיכל באאמו"ר הר"צ כּוהר"ר יעקב ישראָל זצלה"ה
מהאַראַנאָסטייפּאָל

Rabbi Mendel Senderovic

3384 North 51st Boulevard; Milwaukee, Wisconsin 53216

Milwaukee Kollel Center for Jewish Studies

Beth Din of Milwaukee

5007 West Keefe Avenue; Milwaukee, Wisconsin 53216

414-445-7831; Kollel: 414-873-4398; Fax: 414-447-7915

הרב מנחם מענדל סנדרוביץ

ראש הכולל כולל ד'מילוואקי

ראש בית דין צדק ד'מילוואקי

מילוואקי, וויסקאנסין

נוח"ס שו"ת עצי בשמים וקונטרס הארץ לעריה

עש"ק לס' וישמע אלקים את נאקתם, כ' טבת תשע"ו לפ"ק,

הנה הראה לפני ידידי היקר הר' צוריאלי יקותיאל קאסטעל נ"י את אשר חיבר וליקט מספרי הלכה ומחשבה אודות דינים הנוגעים לשליח ציבור, והוא דבר נחוץ מאוד לכל הבא לפני ה' לעמוד ולהתחנן על עמו ישראל אשר שלחוהו.

אמרו חז"ל (ברכות ו:): אמר ליה ההוא מרבנן לרב ביבי בר אביי, ואמרי לה רב ביבי לרב נחמן בר יצחק מאי כרם זלות לבני אדם (תהלים י"ב:ט) אמר ליה אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזולזלין בהן. ופרש"י דברים שעומדים ברומו של עולם כגון תפלה שעולה למעלה. ומכש"כ ענין הש"ץ שמזולזלין בו שסוברים ההמון שהעיקר להיות "פערפארמער", ואין מכירין שהוא ממש הצינור שעל ידו באין תפילות הציבור למעלה.

בקונטרס זה מאפשר המחבר לכל אחד להיות בקי בענינים אלו. כבר נפסק בשו"ע (או"ח סי' נ"ג סעי' ד') שש"ץ צריך להיות הגון, ובחיבור זה עשה המחבר שגם יהי' בקי. כרם זלות לבני אדם בגמט' בשליח ציבור הגון ובקי.

הדגני מברכו שיוכה להמשיך לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה,

יצר הכל ובורא העולם

נתן לעמו ישראל את התורה ואין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה וברחמיו הוא ית' הראה לנו את הדרך שיש לנו ללכת בה כדי להתקרב אליו והוא עבודה שבלב שהיא תפילה.

כתב הרמב"ם (פ"ח מהלכות תפלה ה"ד) וז"ל וכיצד היא תפלת הציבור יהי אחד מתפלל בקול רם והכל שומעים עכ"ל (ע' אשל אברהם בוטשאטש נב:א, חזו"א או"ח יט:ז, ושו"ת שבט הלוי ד.יא בשם שו"ת חת"ס ג – מבואר שם שעיקר תפלה בצבור הוא תפלת הש"ץ ולא תפלת הציבור בלחש). נמצא לפי זה, דתפלה בציבור אינה שייך אך ורק ע"י תפלת השליח ציבור. ומזה יובן שהש"ץ אינו ממנהג התפלות בעלמא אלא הוא ההיכי תמצא לקיום תפלה בציבור. לכן מוטל על הש"ץ לדעת ההלכות. ואע"פ שיש חולקין בשיטת הרמב"ם בגדר תפלה בציבור (ע' אג"מ ח"א או"ח סו"ס' כח וח"ג או"ח ס' ט), מ"מ מבואר מדבריו האחריות האיומה המוטלת על הש"ץ. ועוד, איתא באור זרוע ס' קי"ד וז"ל כששליח צבור מתפלל אז הוא מקריב קרבן צבור עכ"ל.

חברתי הקונטרס הזה מפני שראיתי מקום הצורך לעורר אלו הרוצים לירד לפני התיבה שיש הרבה הלכות והנהגות ששייכות לשליח ציבור ובגלל חסרון ידיעה רבים נכשלים בהן. תפלתי להקב"ה שקונטרס זה ימצא חן בעיני הרבים ויעזור לנו להיות זריזים בענינים האלו ולהיות

ראויין לירד לפני התיבה. השתדלתי להביא מקורות לדברי, עכ"ז יש לייחס כל הטעותים שיכולים להמצא בו להמלקט.

כשניגשים להתפלל, יש לזכור דברי הרמב"ן סוף פרשת בא (שמות יג:טז ד"ה ולטוטפות בין עיניך בסוף) וז"ל: וכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפלת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לקל שבראם והמציאם ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו, וזו כוונתם במה שאמרו ז"ל (ירושלמי תענית פ"ב ה"א): ויקראו אל אלוקים בחזקה (יונה ג:ח), מכאן אתה למד שתפלה צריכה קול, חציפא נצח לבישה עכ"ל (ע"ע ערוך ערך חצף).

ובתפילה בכלל כדאי להבין ע"פ המבי"ט (בית אלקים ש"ב) שלא תכלית התפילה כדי שיענה אלא להורות שאין בעולם למי שראוי להתפלל אלא לקל ית' ולהכיר שהאדם חסר מכל וכל בזה העולם ואין מי שימלא חסרונו אלא הוא ית'.

איתא בגמ' ברכ' לב. דרש רבי שמלאי לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואחר כך יתפלל עכ"ל. מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. אבל לך דומיה תהלה. ואין בידי לסדר שבחו ית' כראוי לו ורק מחמת ההרגש הגדול והתשוקה הגדולה לעשות רצונו ית' הוצאתי הקונטרס זה לאור. וזוהי תפילתי שמעבודה זו יצמח רוב נחת להשי"ת.

תתקבל צלותהון ובעותהון דכל בית ישראל קדם אבוהון די בשמיא.

תוכן הענינים

הסכמות.....	ג.
הקדמה.....	ה.
טעם שנקרא עליה צבור.....	ט.
החזן הראוי.....	י.
קול.....	יב.
לבוש.....	יג.
הברה.....	טז.
קדיש/ברכו.....	מז.
חזרת הש"ץ.....	יח.
ימים הנוראים.....	כד.
ענינים שונים.....	כה.

טעם שנקרא שליח צבור

טעם שהחזן נקרא ש"ץ, כי כתיב בספרים שיש מן הארץ עד לרקיע ש"ץ אורים מלאים קליפות ולכן נקרא החזן ש"ץ על כי ע"י השירות ותשבחות שמשורר בקול נעים בגילה ורנן נכרתים ונסתלקים הקליפות מן הש"ץ אורים. (זרע קודש מהרה"ק ר' נפתלי צבי הורוביץ מרופשיץ פסח. הובא בטעמי המנהגים)

טעם שתפסו חז"ל בשליח צבור לשון "העובר לפני התיבה" ולא נקטו "היורד לפני התיבה" או "העומד", כי הש"ץ ע"י תפלתו יכול להמשיך השפעות טובות כנודע והוא הצינור המעביר השפעות, בחי' יסוד מדת יוסף ע"ד יוסף הוא המשביר. (אהבת שלום מהרה"ק ר' מנחם מענדיל מקאסוב פרשת פנחס. הובא בטעמי המנהגים)

וקורין ש"ץ חזן שצריך לראות האיך יקרא ותרגום וירא וחזי (משנה ברורה סי' נג סקפ"ז בשם רד"א).

החזן הראוי

אודות החזן שצריך להיות רגיל לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים נראה דלא סגי באמירתו סדר מעמדות הנדפס מלוקט מתנ"ך הק' או ספר הק' חק לישראל הנדפס עכשיו גם שיש בזה גם משנה והלכה

מ"מ כל שאיננו מבין היטב בקריאת התורה ונביאים וכתובים אין תועלת כ"כ לגבי סגנון זה שנראה שהכוונה שע"י מה שהוא רגיל לקרות תנ"ך הק' יש בו התעוררות יותר להתפלל בכוונה ולחדש בכל יום או בכל רדתו לפני התיבה איזה התעוררות בנפשו לעורר רחמים על עם בני ישראל.

וכן לעורר לבבות השומעים באיזה הרגש בשמעם באיזה מקום שיש ע"י זה התעוררות לפי סגנון הזמן ההוא ומקום ההוא... אך בדיעבד אם ממונה מי שאיננו מבין כל כך ואין בו שום חסרון מה שנוגע לגבי חזן נראה שאין להעבירו... (אשל אברהם בוטשאטש או"ח סי' נ"ג סע' ד')

אם היה כאן עם הארץ זקן וקולו נעים והעם חפצים בו ובן י"ג שנה המבין מה שהוא אומר ואין קולו נעים הוא קודם לעם הארץ הזקן כי יודע מה מתפלל (שו"ע הרב נג:ה)

מי שאינו ש"ץ קבוע צריך לסרב מעט קודם שירד לפני התיבה ולא יותר מדאי. אלא פעם ראשונה מסרב וכשיאמרו לו פעם שנייה מכין עצמו כמי שרוצה לעמוד בפעם שלישית יעמוד ואם האומר לו שירד

הוא אדם גדול אינו מסרב לו כלל. (שו"ע נ"ג סי' טז). מה שאמרו חז"ל לסרב נראה דלא שייך זה רק בתפלת י"ח ולא בסליחות או פסוקי דזמרה. (אשל אברהם בוטשאטש או"ח סי' נ"ג סע' טז' – וע' שו"ת תשובות והנהגות ח"א או"ח סי' קיב דכתב דבמקום שרואה שאין רצים להיות ש"ץ והתפלה מעכבת אסור לו לסרב...ויכול גם מעצמו לעלות שמזכה הרבים וזהו גופא זכות רבה מאד).

ודע דמוכח לכו"ע דאם אנו יודעין שהוא כופר בתחיית המתים או אינו מאמין בגאולה בעתידה וכ"ש אם אינו מאמין בתורה מן השמים או בגמול ועונש לכו"ע אפיקורוס גמור ואסור להניחו ש"ץ ואם עמד בחזקה אין עונין אמן אחריו (משנה ברורה סי' קכו סקי"ב).

ש"ץ המנבל פיו או שמרנן בשירי הנכרים שהם מנגנים בו לעבודת גילולין שלהם ממחין בידו שלא לעשות כן ואם אינו שומע מעבירין אותו. וב"ח בתשובה סי' קכ"ו כתב דוקא בניגון שמייוחד לזה (רמ"א נ"ג סע' כ"ה ומ"ב סקפ"ב).

ראוי שהוא יכנס לבהכ"נ ראשון ויצא אחרון (משנה ברורה סי' נג סקי"ג).

כ' בפמ"ג נכון אף ליחיד להתפלל מתוך הסידור כ"ש ש"ץ שאימת צבור עליו שיתפלל בפנים (משנה ברורה סי' נג סקפ"ז).

קול

צריכים החזנים להרים קולם בחזרת [שמונה עשרה] מתחלה ועד סוף, ולא כאותם שאין מרימים קול אלא בסוף בחתימה בלבד, כי צריך שהצבור ישמעו כל דברי התפלה מתחלה ועד סוף, בלתי גרעון, ושליח צבור שקולו נמוך, ויש אומדנא חזקה דודאי אותם הרחוקים ממנו שיושבים בסוף בית הכנסת לא ישמעו קולו כראוי צריך הבית דין להעביר אותו. (בן איש חי שנה ראשונה פרשת תרומה הלכה א')

יש לגעור בחזנים שמגביהין קולם ביותר ממה שצריך להשמיע לציבור כדי שיענו אמן יהא שמיה רבה וברכו ואמנים כסבורין דשפיר עבדי והיא עבירה חמורה (ב"ח או"ח סימן ק"א) ועיין במג"א שמותר לחזנים להאריך ולהגביה קולם בכדי לעורר הכוונה ולהשמיע שפיר לבריות. כלומר, מותר לחזן להגביה קולו כדי לעורר את המתפללים שיתפללו כדבעי. אבל אם מגביה קולו כדי שישמעו את קולו הערב, אסור. (הרב מרדכי אליהו זצ"ל וכו"כ הט"ז שם סק"ג וע"ע כף החיים שם ס"ק יא-יב).

לבוש

ש"ץ צריך לעמוד לפני העמוד כעומד לפני המלך והטלית על ראשו, ולא על כתפו ולא יעשה תנועות משונות ולא יביט לצדדים וכ"ש לאחוריו. (ערוך השולחן סי' נ"ג סע' י"ח). וכתב הב"ח דצריך שיהא הטלית על ראשו מתחלת התפלה עד סופה. (משנה ברורה סי' ג סק"ד) כדי שיתפלל באימה. (באר היטב שם סק"ג. עיין הרדב"ז ח"א סי' קצ"ו ודבר שמואל סי' קכ"ג. ע"ע שו"ת באר משה ח"ה סי' ב')

אין ללבוש בעת התפילה כפפות בידיו. ק"ו לשליח צבור שאינו רשאי לעבור לפני התיבה בעודו לבוש כפפות. (ספר קול יעקב על עניני שליח צבור סי' קס)

ש"ץ שוחט ובודק לא יתפלל בבגדים הצואין ומסריחין, ואם אינו רוצה להחליף בגדיו בשעת התפלה ולהתפלל, מעבירין אותו. (רמ"א נ"ג סע' כ"ה)

בגדי שליח צבור צריכין שיהיו נקיים בלי ליכלוך ורבב. (ספר קול יעקב על עניני שליח צבור סי' קמו)

וראוי לש"ץ שיהיו בגדיו ארוכים שלא יראו רגליו. (משנה ברורה סי' נ"ג סקי"ג)

פוחח, והוא מי שבגדו קרוע וזרועתיו מגולים, לא ירד לפני התיבה. סומא או גר מותרים לירד לפני התיבה. (ח"א כלל כט סע' יד)

הלובש חולצה קצרה, אפילו אם החולצה מכסה את הזרוע עד
המרפק, אסור לו להיות כך שליח צבור, כי הקפידה איננה על הזרוע,
אלא שאין כל גופו מכוסה כדרך בנ"א, וה"ז בכלל פוחח שאסור לן
להיות ש"ץ. (שו"ת ישכיל עבדי [הרב עובדיה בן שלום הדאיה] ח"ז קונטרס
אחרון סי' א')

הברה

אין ממנין למי שקורין לאלפין עיינין ועיינין אלפין שהברת העין הוא בחוזק ועמוקה יותר מהברת האלף וכן מי שקורא חתי"ן ההי"ן או שקורא לשיבולת סיבולת, ואם כולם מדברים כך מותר לו להיות ש"ץ.

והט"ז מיקל בזמננו לענין קורא לאלפין עיינין שאין רוב העם מבחינים בזה וה"ה כל מי שאינו יכול להוציא האותיות כתיקונן כגון שהוא כבד פה וכבד לשון ג"כ אין מורידין אותו לפני התיבה.

ובכ"ז אפילו באקראי יש להחמיר. עכ"פ בדאיכא אחר, וי"א בדדליכא אחר, ראוי כמותו מותר להורידו לפני התיבה אפילו בקורא לחתי"ן ההי"ן אבל לא בקבע פן יזדמנן אחר טוב ממנו. וי"א דאפילו בדליכא אחר לא שרי כ"א היכא דכשהוא מכוין לקרות אותו לחי"ת ע"י טורח יכול לקרות שפיר. (שונה הלכות נ"ג סע' מ"ט)

קדיש/ברכו

אם אין מנין בבהכ"נ ימתין הש"ץ עם ישתבח ולא יפסיק בדיבור עד שיבוא מנין ויכול להמתין אפילו חצי שעה ואח"כ כשיבוא המנין יאמר ישתבח וקדיש ובדיעבד אם גמר ברכת ישתבח ואח"כ באו מנין יאמרו עכ"פ שלשה פסוקים מפסוקי דזמרה ויאמר הש"ץ קדיש אבל בלאו הכי אין לומר קדיש (שונה הלכות נ"ג סע' ה')

ידגיש הגימל דיתגדל דלא לישתמע יתקדל' לשון עורף תרגום קדל עורף. ולא ידגיש ביותר הב' דיתברך. ויחתוך היטב הה' דיתהלל. די ברא ב' תיבות הן. אחר תיבות כרעותיה יפסיק קצת דתיבות אלו קאי אלמעלה על יתגדל(משנה ברורה סי' נו סק"ב).

כל קדיש שהתחילו בעשרה ויצאו מקצתן גומרין אותו ואם התחיל עלינו בעשרה ויצאו מקצתן לא יאמר הקדיש דאינו אלא מנהג (שונה הלכות נ"ה סע' לה')

"ובזמן קריב ואמרו אמן" נכון שיאמר הש"ץ בבת אחת כי נוהגים שאין הקהל עונין אמן עד שיאמר הש"ץ אמן (שונה הלכות נ"ו סע' ה')

הש"ץ לא יאמר עוד הפעם "אמן" רק יתחיל יש"ר וכו' בלחש עם הקהל ואח"כ יתברך וכו' בקול רם (שונה הלכות נ"ו סע' יא')

כשאומר החזן יתגדל כורע וכן ביהא שמייה רבא וכן בברוך הוא וכן באמן (שו"ע נ"ו ס' ד')

לאחר שסיים הקדיש פוסע ג' פסיעות ואחר כך אומר עושה שלום
וכו' (שו"ע נ"ו סי' ה')

אומר ש"ץ ברכו את ה' המבורך בקול רם כדי שישמעו כל העם ועונין
אחריו ברוך ה' המבורך לעולם ועד וחוזר ואומר ברוך ה' המבורך
לעולם ועד כדי שיכלול את עצמו ג"כ בכלל המברכים ואם לא ענה לא
יצא ידי חובתו. (שונה הלכות נ"ז סע' א')

חזרת הש"ץ

חזרת הש"ץ תקנו משום מי שאינו בקי בתפלה אבל חוזרים התפלה
אע"פ שכולם בקיאים כדי לקיים תקנת חכמים (שו"ע קכ"ד סע' ג')

כתב בפמ"ג דהש"ץ אינו רשאי להפסיק לאחר שהתפלל בלחש רק
לדבר מצוה כגון לענות איש"ר וכדומה אבל לדבר הרשות נראה דלא
(מ"ב סי' קי"א סק"י וע"ע בקשר גודל מהחיד"א סי' י"ח אות כ"א)

מי שהוא מברך בכוונה גדולה ועצומה זהו יותר גדול מהעונה אמן
(של"ה מסכתא תמיד רנה: מגמ' ברכ' נג: שממהרין למברך [ליתן שכר, רש"י]
יותר מן העונה אמן)

אם הצבור גמרו תפלתם בלחש, אין לש"ץ להמתין על היחידים
שמאריכים בתפלתם ואפילו היו חשובי העיר ועכשיו נהגו שהש"ץ
ממתין עד שיסיים האב"ד את תפלתו אם אין אב"ד בעיר ה"ה דימתינו
על המתפלל מלה במלה אבל כשמאריך, אין להמתין עליו (שונה הלכות
קכ"ד סע' טז')

כשפוסע הש"ץ מתפלה שבלחש, עומד במקומו כשעור הלוח ארבע
אמות וחוזר למקומו ואומר בלחש "ה' שפתי תפתח וגו'", ומתחיל
בקול, "ברוך אתה וכו'". (קשו"ע כ' סע' א', ח"א כלל כט סע' ב')

ש"ץ שסיים תפלתו בלחש ומאחריו עומד אדם שמתפלל, לא יפסע
כלל אלא יתחיל החזרה, ואם פסע יש לו על מה שיסמוך. (ספר קול

יעקב על עניני שליח צבור סי' רסה)

בחזרת תפלת הש"ץ, כיון שהש"ץ כבר התפלל בפני עצמו בלחש ואינו חוזר את התפלה רק בשביל השומעים, לכן צריכין שיהיו דוקא תשעה שומעין ועונין, שלא תהיינה ברכותיו לבטלה. (קשו"ע כ' סע' ב')

טוב לש"ץ שיתנה בינו לבין עצמו בחזרת התפלה שאם לא יענו תשעה אמן אחריו ויכוונו לברכותיו שיהא התפלה ההיא בתורת נדבה עליו. (שונה הלכות קכ"ד סע' כ')

ש"ץ שמאריך בתפלתו כדי שישמעו שקולו ערב, הרי זה מגונה. ואם מחמת ששמח בלבו שנותן הודאה להשי"ת, תבוא עליו ברכה, רק שיתפלל בכבוד ראש, ויעמוד באימה וביראה, ומ"מ כל שמאריך בתפלתו, לא טוב עושה מפני טורח הצבור. (ח"א כלל כט סע' יג)

אין לשליח צבור להאריך יותר מדי בתיבה מסויימת באמצעה או בסופה כדי להשלים משקל הנגינה כגון בקדיש או קדושה או בחזרה כיון שעל ידי זה אין משמעות לתיבה זו מחמת האריכות. (מתוך ספר "תורת התפלה" - וע' שו"ת מהר"ם שיק סי' ל"א ונודע ביהודה קמא סי' ב')

אלו דברים שצריך הש"ץ לכוין להוציא בזה את כל הצבור, וכן הצבור צריכים לכוין לצאת בזה ידי חובה מהש"ץ (תורת התפלה, ד:י)

א) כל הקדישים שבתפלות.

ב) קדושה

ג) חזרת התפלה

ד) ברכו

ה) ה' אלקיכם אמת

ו) ברכת ספירת העומר או ברכת המגילה, תקיעת שופר, וברכת שהחיינו בליל יו"כ

ז) קריאת התורה ומגילה.

החזן כשמתחיל שמנה עשרה בקול רם יש לו לחזור ולומר ה' שפת תפתח, ולבסוף יהיו לרצון אמרי פי. (של"ה רנה:)

בברכה שחתימתו קצר [כגון כל ברכות הש"ע], מהנכון לש"ץ לזוהר שלא למהר כ"כ לחתום תיכף את הברכה אלא לשהות מעט כדי שכל העונים ישמעו איזה ברכה מסיים אח"כ וגם יוכלו לענות אמון תיכף. דאל"ה, לפעמים ע"י קול של עניית ב"ה וב"ש, הרבה אינן יודעים איזה ברכה מסיים וגם ענייתם אינו תיכף אחר שכלה הברכה ויש בו חשש אמון יתומה (שונה הלכות קכ"ד סע' כג')

הש"ץ צריך להמתין עד שסיימו אמון ואף על הטועים ומאריכין באמן כדי שיצאו ידי חובתן. ובחזרת הש"ץ שלנו אף שכולנו בקיאים, יש דעות בזה בין האחרונים.

אבל על רוב הצבור בודאי חייב להמתין בכל התפלה שלא להתחיל

בברכה שלאחרי'. וכן בקדיש, שלא להתחיל "יתברך" עד שיענו הרוב
אמן יש"ר ובעו"ה הרבה אנשים נכשלים בזה כשמתפללים לפני
העמוד וזה מעכב אף בדיעבד שאסור לענות אמן עליה כיון שהתחיל
בברכה אחרת (שונה הלכות קכ"ד סע' לא' וע"ע מ"ב סקל"ז בשם הא"ר
והש"ת. הדגשת המו"ל)

ידקדק הש"ץ לגמור את המלה האחרונה שבברכה במהירות, כדי
שלא יכשיל את הקהל בעניית אמן חטופה (נטעי גבריאל הלכ' אבילות
ח"ב פנ"ד ס"ז משו"ע סי' קכ"ד ס"ח, פמ"ג א"א סקי"ב, וכה"ח סק"נ)

אם התחיל הש"ץ ברכת אבות ויצאו מקצתן גומר קדושה וכל תפלת
י"ח ואומר חצי קדיש אחר י"ח וגם קדושה דסידרא וקדיש תתקבל
שלאחריו שהכל ענין אחד (שונה הלכות נ"ה סע' לד')

יזהר הש"ץ בקדושה שלא ימשוך כ"כ באמירתו לעומתם וכו' ובדברי
וכו' כדי שלא יתחילו הקהל ברוך כבוד וכו' וכן ימלוך קודם שיסיים וכן
בקדיש וברכו ובכל דבר שעונין אחר הש"ץ או אחר המברך לא ימשוך
הש"ץ או המברך בסופו כדי שלא יענו הקהל אחריו קודם שיסיים
ויהיה כעין אמן חטופה (שונה הלכות קכ"ה סע' ג')

יש להסתפק אם הש"ץ מחויב ג"כ לומר קדוש וברוך עם הצבור או
יכול לומר אפילו אח"כ ואם מתחיל ש"ץ או יחיד לומר קדוש קודם
שגמרו הצבור אמירתם בודאי חשוב כצבור (שונה הלכות קכ"ה סע' ז')

ש"ץ שטעה כשמתפלל בקול רם ושכח משיב הרוח או טל ומטר או

כל דבר שהיחיד חוזר ומתפלל, הש"ץ חוזר ומתפלל. חוץ משחרית של ר"ח וחוה"מ אם שכח יעלה ויבא והשלים תפלתו או שחרית של שבת ויו"ט שהתפלל של חול ולא הזכיר של שבת ויו"ט וכן אם חל שבת ויו"ט ביחד ושכח של שבת והשלים תפלתו, אינו חוזר שהרי יזכיר בתפלת המוספין והקילו בו מפני טורח הצבור אבל אם נזכר קודם שהשלים תפלתו ששכח יעלה ויבוא חוזר לרצה ובשבת ויו"ט חוזר לישמח משה או לאתה בחרתנו כ"כ בפמ"ג. וברמ"א בסימן רס"ח קצת לא משמע כן (שונה הלכות קכ"ו סע' ה')

אם טעה ש"ץ כשמתפלל בלחש, אם טעה באמצעיות או באחרונות, אינו חוזר ומתפלל מפני טורח הצבור אלא סומך על התפלה שיתפלל בקול רם ואם טעה בג' ראשונות, אם נזכר קודם שהשלים תפלתו חוזר ואם אחר שהשלים תפלתו אינו חוזר ויש אומרים דדין ג' ראשונות כדין שאר ברכות והסומך עליהם לא הפסיד וכן משמע בביאור הגר"א ואם טעה בלחש במעריב, חוזר שאין לו על מה לסמוך ומיהו בשבת יסמוך על ברכה מעין שבע (שונה הלכות קכ"ו סע' ו')

ש"ץ ששכח עננו אם עדיין לא אמר השם של סוף ברכת רפאנו חוזר ואומר עננו עם חתימה ואחר זה חוזר ואומר ברכת רפאנו ואם כבר אמר השם שוב לא יאמרנה אלא בשומע תפלה בלא חתימה כיחיד ואם שכח גם בשומע תפלה אפילו נזכר קודם שהתחיל רצה לא יאמרנה אלא אחר שיסיים בשלום קודם אלקי נצור [יהיו לרצון] ובלא חתימה (שונה הלכות קי"ט סע' ח')

אין הש"ץ צריך להמתין עד שיסיימו הצבור מודים דרבנן אלא מתפלל כדרכו אבל לא כמו שנהגו איזה חזנים לומר המודים בתחלתו בלחש דאף שהצבור אומרים אז מודים דרבנן מ"מ תפלתו נתקן להוציא מי שאינו בקי וצריך לאמר עכ"פ קצת בקול שיוכלו לשמוע עשרה בני אדם העומדים סביבו (שונה הלכות קכ"ז סע' ג')

החזנים האומרים מודים בלחש טעות הוא בידם (שונה הלכות קכ"ד סע' ה')

כשאומר הש"ץ יברכה ה' יראה לצד ההיכל וישמרך יראה לצד ימין שלו יאר ה' כלפי ההיכל פניו אליך ויחונך יראה לצד שמאל שלו ליחדו [להקב"ה] בימין [ההיכל] (שונה הלכות קכ"ז סע' ו')

שליח צבור המתפלל תפילת החזרה, ומקצת מהעשרה ישנים או משוחחים ואי אפשר לעוררם או להשתיקם, על השליח צבור להמשיך בתפלת החזרה, ולא יפסיק באמצע החזרה אע"פ שהללו חוטאים. (ילקוט יוסף מהדורת תשס"ד תפילה ב' סי' קכ"ד הערה י"ט)

אין המקריא רשאי להתחיל יברכה עד שיכלה מפי כל הצבור ועכ"פ מפי רוב הצבור אמן שעונין אחר ברכת אשר קדשנו (שונה הלכות קכ"ח סע' מד').

ימים הנוראים

הש"ץ והתוקע צריכים להפריש עצמם שלשה ימים לפני ר"ה מכל דבר המביא לידי טומאה ויש להם ללמוד הכוונות והתפילות והתקיעות וגם ספרי מוסר המעוררים את לב האדם ויירא מפחד ה' ומהדר גאונו בקומו למשפט את הארץ. (מטה אפרים סי' תקפא סע' מח')

גם לתפלת מנחה ראוי לבחור ש"ץ הגון שיש בו מידות האמורות בסי' תקפ"א שראוי להתפלל בימים הנוראים, ויש לו להתעטף בטלית אף אם נוהגים להתפלל מנחה לפעמים שלא בעטיפה. (מטה אפרים סי' תרו סע' ד')

בעשי"ת ש"ץ שטעה בהמלך הקדוש שחוזר לראש, חוזר ואומר קדושה ג"כ (שערי תשובה תקפ"ב סק"א)

ענינים שונים

שליח צבור שמתפלל בנוסח אחר מהנוסח הנהוג בבית הכנסת, יש אומרים שיתפלל בנוסח שלו בכל התפלה. ויש אומרים שבלחש יתפלל בנוסח שלו ובחזרת הש"ץ יתפלל בנוסח שלהם. ויש אומרים שיתפלל בין בלחש בין בחזרת הש"ץ בנוסח שלהם. וכל אחד יעשה כמנהגו. (ספר קול יעקב על עניני שליח צבור סי' קסו)

יש היכל למעלה גנוז שאינו נפתח אלא בניגון... והנשמה נהנית מהניגון לפי שהיא רגילה בנגונים בשיר של מלאכי השרת ושיר הגלגלים ובהיותה בגוף ושומעת ניגון, נהנית כמו שהיתה רגילה בהיותה דבוקה ביסודה ומרוב הערבות ראויה לשרות עליה רוח אלקים כפי הנהגתה ויסודה הראשון. (מעבר יבק שפתי צדק פרק ל"א)

ענין פריקה וטעינה הוא בכל דבר שקשה על חבירו צריך לסייעו. גם כשמנגן אדם צריכים לעזור לו ומקיימים בזה שני מצות פריקה וטעינה דהיינו שבעת שחבירו נחלש וחבירו מסייעו ומנגן מקיים בזה מצות פריקה שפורק מעליו המשא. וגם לפעמים שוכח הניגון וע"י חבירו נזכר מקיים מצות טעינה דהיינו שנטען מחדש שיהא יכול לנגן אח"ז ולכן כל מי שידוע לנגן צריך ליהדר בזה. (נחמד מזהב מאדמו"ר יחזקאל מקאזמיר זצוק"ל פרשת כי תצא)

יש להזהיר אותם בני אדם שסומכין את עצמם על הסטנדר. שצריך לעמוד באימה לפני הקב"ה, וכך נראה כדרך עצלות. ובפרט החזנים

שהמה האמצעים בין הצבור לבין אבינו שבשמים כל שכן שצריכין
לעמוד באימה ויראה ולא לסמוך. (קיצור של"ה מס' חולין דיני תפלת י"ח –
הדגשת המו"ל)